

Dominika Dzwonkowska

"Philosophical aspects of the science",
red. Ewa Piotrowska, Janusz
Wiśniewski, Poznań 2005 : [recenzja]

Studia Ecologiae et Bioethicae 5, 565-568

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ne odzwierciedlenie w *Deklaracji życia*, opracowanej przez hiszpański Episkopat w 1989 roku. Jest to kluczowe zagadnienie w książce, będące pomostem między pierwszą częścią, ukazującą rolę praw człowieka i godności osoby w bioetyce, a drugą częścią i jej szczegółowym zastosowaniem, jakim jest postawa każdego człowieka – lekarza, pacjenta czy bliskiego wobec śmierci. Można postawić tezę, że zrozumienie podstaw ortotanazji, wyróżnienie jej biologicznych kryteriów i wprowadzenie do etyki medycznej stanowi obecnie największe i najtrudniejsze wyzwanie, przed jakim staje tanatologia.

Książka *Bioetyka i prawa człowieka*, jest nie tylko podręcznikiem do nauczania bioetyki na poziomie akademickim, ale też zaproszeniem do głębszej refleksji nad problematyką życia i śmierci. Droga, wytyczoną przez proponowaną tu etykę personalistyczną, powinien zmierzać nie tylko chrześcijanin, ale także każdy szanujący życie człowieka na Ziemi.

Julita El-Jai

Ewa Piotrowska, Janusz Wiśniewski (red.), ***Philosophical aspects of the science***, Wydawnictwo UAM, Poznań 2005, s. 209.

Dzisiaj zauważamy ogromną specjalizację nauk, olbrzymią ilość dyscyplin naukowych i jeszcze większą liczbę możliwych kierunków badań. Jednym z możliwych aspektów badań jest filozoficzna analiza nauk szczegółowych. Artykuły umieszczone w niniejszej publikacji czynią filozofię płaszczyzną refleksji nad wybranymi zagadnieniami poszczególnych dyscyplin naukowych.

Rozważania otwiera artykuł Janusza Wiśniewskiego i Krzysztofa Sengera *The subject of political research and analysis*. Autorzy ukazują szeroki zakres badań politologii, którym jest nie jeden, a liczne aspekty życia społecznego ludzi. Rozległość przedmiotu badań pozwala Autorom poddać w wątpliwość możliwość jego opanowania przez jednego badacza. Przedmiot badań politologii jest nie tylko obszerny, ale także cechuje go pewna specyfika, która wiąże się między innymi z tym, że nie można go poddać badaniom za pomocą metody eksperymentalnej. Wnioski z badań można opierać jedynie na obserwacji zjawiska, pamiętając o uwzględnieniu także motywów towarzyszących działaniom człowieka.

Kolejny artykuł to *Philosophical and ideological ideas of Dirk Struik, Marxist materialism in the philosophy of mathematics* autorstwa Ewy Piotrowskiej. Przedstawia on sylwetkę duńskiego matematyka Dirka Struika, który podjął próbę włączenia ideologii marksistowskiej do filozofii matematyki. Swoje tezy udowadniał w *Con-*

cise history of mathematics, gdzie zawarł analizę filozofii matematyki, głównie XIX wieku, podkreślając na konkretnych przykładach słuszność swoich poglądów. Struik twierdził, że prawa społecznego rozwoju nauk dotyczą również matematyki, ponieważ jest ona częścią społeczno ekonomicznej struktury, stąd konieczna jest socjologia matematyki. Idee matematyki rozwijają się w ścisłym związku z rozwojem społecznym, na gruncie „walki klasowej”, więc rozstrzygnięcia matematyki, aby były rzetelne nie mogą oddzielać się od zjawisk społecznych.

Wpływ na rozwój nauki ma nie tylko ideologia, ale także kontekst kulturowy. Problem ten podejmuje Piotr Warych w artykule *The visions of knowledge in China and in the West*. Autor podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie dlaczego w Chinach nie pojawiła się nauka w takiej postaci, w jakiej wykształciła się w Europie. Za przyczynę takiego stanu rzeczy uznaje on pojawienie się i rozwój filozofii, która stała się początkiem i nadała kierunek rozwoju nauki w Europie. Celem filozofii było poszukiwanie prawdy, podczas gdy w Chinach nauka miała służyć imperium i przede wszystkim być technologicznie efektywna. Taką postać nauki gwarantowała między innymi bardzo dokładna obserwacja, a jej kluczowym elementem jest ogromny szacunek do świata przyrody i jej praw. W tej części świata człowiek odczytywał prawa przyrody, a nie narzucał jej praw nauki. Jest to oparte na ontologii, która dawała podstawy do szacunku wobec natury, a której głównymi pojęciami są: dao oraz yin-yang. Mimo, że Chiny nie osiągnęły tak znaczącego postępu jak nauka i technika europejska, to jednak mają istotne osiągnięcia w technologii oraz w wiedzy o świecie. Dokładna obserwacja pozwoliła chińskiej nauce odkryć niektóre prawa, które dzisiaj dopiero są odkrywane przez świat zachodni.

Zdecydowanie nauka w Chinach i w Europie znacznie różnią się od siebie. Ale także w Europie przedstawiciele nauki mają trudności ze znalezieniem płaszczyzny porozumienia dla poszczególnych dyscyplin naukowych. Problem ten podejmuje Danuta Sobczyńska w artykule *Wilhelm Ostwald's proposal of international language of science. The forgotten idea*. Proces unifikacji nauk był szeroko dyskutowany przez przedstawicieli Koła Wiedeńskiego. Jednym z elementów szeroko rozumianej unifikacji nauk jest idea lingwistycznej jedności, której prekursorem był Wilhelm Ostwald. Jego zdaniem jeden wspólny język, chodzi, w tym przypadku o sztuczny język, przyczyniłby się do lepszej komunikacji między naukowcami i przez to byłby krokiem ku unifikacji nauki. Ideę jednego wspólnego języka dla Europy popierali liczni naukowcy. Jednak mimo, że pojawiły się liczne sztuczne języki, żaden z nich nie stał się jedynym środkiem komunikacji. Niemniej ta dyskusja przyczyniła się do reform upraszczających język angielski, który dzięki temu, w pewnym zakresie pełni rolę wspólnego języka naukowców.

Innym równie ważnym problemem omawianym przez naukowców jest kwestia niedoskonałości nauk szczegółowych i potrzeby filozoficznej refleksji nad

badanymi zagadnieniami. Można to zaobserwować chociażby w przypadku kosmologii. Problem ten w artykule *The origin of the Universe and contemporary cosmology and philosophy* przedstawia Jan Such. Autor stawia pytanie o to czy o początku wszechświata można mówić tylko i wyłącznie na terenie nauk szczegółowych. Pokazuje jednocześnie, że cechy tych nauk wskazują wyraźnie na pewne ich ograniczenia, stąd istnieje konieczność filozoficznej refleksji nad tym problemem. Filozofia nie tylko wiele wnosi do dyskusji, ale zdaje się być koniecznym uzupełnieniem refleksji.

Pytanie o początek wszechświata nie jest jedynym problemem, które wymaga refleksji filozoficznej, analizy w tym aspekcie wymaga także zagadnienie determinizmu. Refleksję nad tym fenomenem podejmuje Honorata Korpikiewicza w artykule *Do causeless phenomena exist?* Autorka próbuje odpowiedzieć na pytanie czy wszystko, co istnieje jest zdeterminowane czy też może jest możliwe, że istnieją rzeczy przypadkowe, których istnienia nie daje się ująć w ramach determinizmu. Być może istnienie rzeczy przypadkowych wynika jedynie z faktu, że nie poznaliśmy jeszcze ich przyczyn, czyli z naszej niewiedzy. Badania naukowe wskazują, że pewne zjawiska na poziomie mikro świata zdają się przeczyć idei determinizmu. Twierdzenie o istnieniu podobnych zjawisk na poziomie psychiki można znaleźć w poglądach filozofa i psychologa Carla Junga. Być może osiągnięcia naukowe pozwolą wyjaśnić te zjawiska w kategoriach determinizmu, niemniej dzisiejszy stan wiedzy nie pozwala na jednoznaczną odpowiedź na to pytanie.

Dzisiejszy stan wiedzy nie pozwala także na wyciągnięcie wniosków co do mechanizmów rozwoju nauki. Stan rozwoju fizyki kwantowej, zdaniem autora kolejnego artykułu, pozwala na analizę etapów jej ewolucji. Próbę takiej analizy podejmuje Antoni Szczuciński w artykule *The transitional periods in the development of quantum physics*. Dokonuje on analizy tzw. okresów przejściowych i ich znaczenia dla rozwoju nauki. Jednak zbyt mała ilość „rewolucji naukowych” zdaniem Autora nie pozwala na wyciągnięcie wniosku, że wszystkie nauki rozwijają się według tych samych mechanizmów.

Refleksją filozoficzną można objąć także metodologię chemii, próbę analizy znaczenia teorii w chemii podejmuje Paweł Zeidler w artykule *Dispute over the role of the theory in the laboratory practice of chemistry*. W rozważaniach wykazuje on, że w prawdzie znaczenie teorii w chemii różni się w wielu aspektach od jej roli w innych naukach, niemniej jest to równie ważny element jak badania laboratoryjne. Mimo, że w tym przypadku można mówić o mniejszym stopniu matematyzacji systemu, a prawa chemii są mniej ogólne, to ogrywiają kluczową rolę tak w planowaniu badań, jak i w wyciągnięciu wniosków.

W nauce kluczową rolę odgrywa nie tylko teoria danej nauki, ale niekiedy także inspiracje płynące z innych dyscyplin naukowych. Tak na przykład Kant przyczynił się do doceniania poznawczej wartości intuicji. Zagadnienie to przedstawia Ryszard Liberkowski w artykule *From syllogism to time travel*.

Ostatni artykuł zatytułowany *Circular definition, the Gupta-Belnap revision theory and truth* autorstwa Zbigniewa Tworaka. Jest analizą pojęcia prawdy zaproponowanego przez Anila Gupta i Nuel'a Belnap'a. Autor zwraca uwagę na powiązanie teorii prawdy z ogólną teorią deinicji oraz na pojawiające się w analizie pojęcia prawdy problemy związane z językiem.

Zawarte w publikacji artykuły dotyczą wielu różnych nauk, niemniej wspólną płaszczyzną, która zdaje się stwarzać możliwość porozumienia tych nauk jest filozofia. Artykuły wyraźnie ukazują, że istnieje potrzeba filozoficznej refleksji nad problemami nauk szczegółowych. Analiza filozoficzna nie tylko ubogaca nauki, ale ponadto wielokrotnie pozwala na wyciągnięcie wniosków, których same nauki szczegółowe w oparciu o wyniki badań nie są w stanie wyciągnąć.

Dominika Dzwonkowska

Etyka wobec współczesnych dylematów. Pod red. K. Kalki i A. Papuzińskiego. Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego Bydgoszcz 2006.

Motto: „Prawda się razem dochodzi i czeka!”, bo „człowieczość” jest Boża. Stąd ogrom pracy stojącej przed osobą ludzką, która jest stworzona „na obraz i podobieństwo” Boga, jest powołana do stawania się podobną Bogu, co nie jest łatwe, bo „trud to jest właśnie z tego duży, że codzienny”. Zdobyć się nań mogą jedynie ludzie trzeźwi „w rzeczach potocznych”, a trzeźwi w nich są wtedy, kiedy są w rzeczy „wieczne zachwyceni”. Tylko oni nie będą się kłaniali Okolicznościom, a Prawdom nie każą „by za drzwiami stały”. To oni pracując na prawdę, jak pracuje się na chleb, tworzą dzieje”¹.

Jan Paweł II

„Etyka wobec współczesnych dylematów” jest zbiorem publikacji naukowych, w których autorzy, reprezentanci środowiska naukowego, pedagogicznego, medycznego, dziennikarskiego, bioetycznego, prawniczego, ekologicznego i technologii informacyjnych przedstawili swoje opinie w celu zdiagnozowania istotnych w dzisiejszych czasach problemów moralnych nieznanymi w tak znacznym stopniu i z tego względu nierozważanymi przez wcześniejsze pokolenia. Niezmiennie pozostają podstawowe duchowe uzdolnienia człowieka, czyli rozum, wola, zmysł piękna oraz podstawowe kategorie wartości, którymi są prawda, dobro i piękno.

---

¹ Komentarz Jana Pawła II do poezji Norwida. *Jan Paweł II: O dziejach Polski*. oprac. ks. prof. A. Zwoliński. Radom 2004 s. 129.